

NÂNG CAO HIỆU QUẢ TUÂN THỦ VÀ ÁP DỤNG PHÁP LUẬT TRONG XÉT XỬ CÁC VỤ ÁN VI PHẠM TRẬT TỰ AN TOÀN XÃ HỘI TRÊN ĐỊA BÀN ĐÔ THỊ LOẠI I Ở VIỆT NAM

TS. NGUYỄN HỮU MẠNH

Tóm tắt: Việc tuân thủ và áp dụng quy định của pháp luật ảnh hưởng đến nhiệm vụ bảo vệ công lý, bảo vệ quyền con người, quyền công dân, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân và là mắt xích quan trọng nhằm thúc đẩy việc thực hiện pháp luật. Bài viết tập trung phân tích thực trạng việc tuân thủ và áp dụng pháp luật trong xét xử các vụ án vi phạm trật tự an toàn xã hội trên địa bàn đô thị loại I ở Việt Nam những năm qua; đồng thời, chỉ ra các nhân tố ảnh hưởng và đề xuất giải pháp nâng cao chất lượng tuân thủ và áp dụng pháp luật trong xét xử các vụ án vi phạm trật tự an toàn xã hội trên địa bàn các đô thị loại I ở nước ta hiện nay.

Từ khóa: áp dụng pháp luật; đô thị loại I; trật tự an toàn xã hội; tuân thủ pháp luật

1. Thực trạng tuân thủ và áp dụng pháp luật trên địa bàn đô thị loại I

Những năm qua, tình trạng vi phạm pháp luật bảo đảm trật tự an toàn xã hội trên địa bàn các đô thị loại I có xu hướng gia tăng với những diễn biến phức tạp. Theo báo cáo của Công an các thành phố trên địa bàn 12 đô thị loại I (Hải Phòng, Đà Nẵng, Cần Thơ, Huế, Đà Lạt, Nha Trang, Quy Nhơn, Thái Nguyên, Vũng Tàu, Hà Long, Biên Hòa, Mỹ Tho), giai đoạn 2012 - 2020, các đô thị này có 1.025.704 vụ vi phạm pháp luật bảo đảm trật tự an toàn xã hội bị phát hiện, xử lý. Trong đó, số vụ vi phạm pháp luật kinh tế là 10.614 vụ, với 9.750 đối tượng; 15.426 vụ vi phạm pháp luật ma túy, với 29.941 đối tượng; 988.481 vụ vi phạm quản lý hành chính về trật tự an toàn xã hội, với 827.645 đối tượng và 11.183 vụ vi phạm pháp luật môi trường (xem *Biểu đồ*)

- Về thực trạng tuân thủ pháp luật

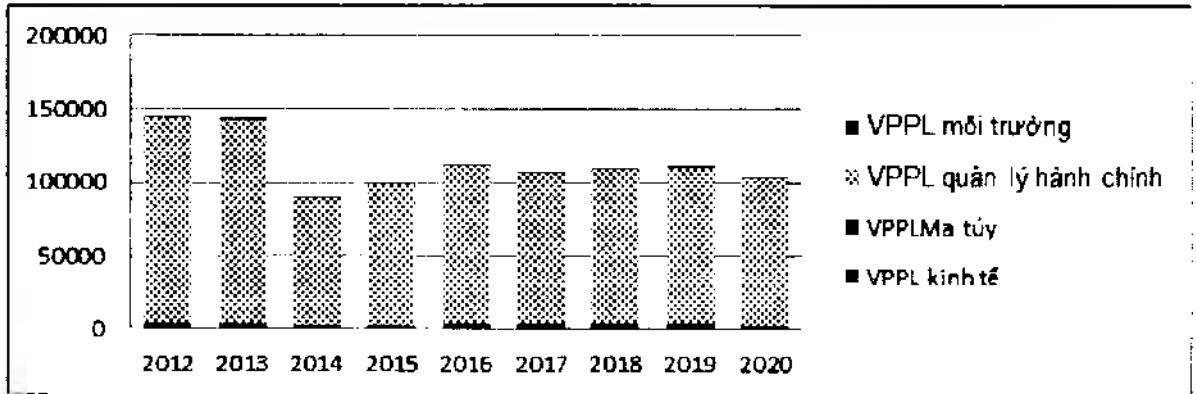
Tòa án các cấp trên địa bàn 12 đô thị loại I đều tuân thủ, chấp hành tốt các quy định pháp luật trong thực hiện nhiệm vụ xét xử các vụ án nêu trên. Số lượng vụ án đã được giải quyết đúng thời hạn đạt tỷ lệ cao, tỷ lệ các án bị hủy, bị cải sửa chiếm tỷ lệ thấp. Tuy nhiên, tình trạng các tòa án trên địa bàn nghiên cứu chưa tuân thủ, chấp hành nghiêm chỉnh các quy định của luật trong quá trình thực hiện nhiệm vụ, dẫn đến những sai sót trong quá trình xét xử khiến tình trạng hủy án, cải sửa án vẫn tồn tại.

Xác định sai tư cách người tham gia tố tụng dân sự, không đưa đầy đủ những người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan vào tham gia tố tụng. Chương VI Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015 quy định về người tham gia tố tụng, trong đó quy định rõ về nguyên đơn, bị đơn, người có quyền lợi nghĩa vụ liên quan; quyền và nghĩa vụ của đương sự

Một số tòa án không thực hiện không đầy đủ yêu cầu về tổng đạt, niêm yết các văn bản tố tụng của tòa án cho các đương sự, cũng như cung cấp

¹ Công an tỉnh Thanh Hóa

Biểu đồ: Số vụ vi phạm pháp luật bảo đảm trật tự an toàn xã hội bị phát hiện, xử lý trên địa bàn 12 đô thị loại I giai đoạn 2012 - 2020

Nguồn: Báo cáo của Công an địa bàn các đô thị loại I

kịp thời các tài liệu, chứng cứ, các yêu cầu về cung cấp thông tin, văn bản thẩm định giá cho tòa án theo quy định của pháp luật⁽¹⁾.

- Về thực trạng áp dụng pháp luật

Qua nghiên cứu báo cáo và việc phân tích các hồ sơ vụ án được xét xử tại tòa án trên địa bàn các đô thị loại I cho thấy: việc xét xử các vụ án, đặc biệt là các vụ án hình sự bảo đảm đúng người, đúng tội, đúng pháp luật, chưa phát hiện trường hợp nào kết án oan người không có tội. Các hình phạt mà tòa án áp dụng đối với các bị cáo tương xứng với tính chất, mức độ hành vi phạm tội, đúng quy định của pháp luật, đáp ứng được yêu cầu đấu tranh phòng, chống tội phạm. Các quyết định phán xử tương giải quyết tranh chấp bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp cho các bên. Tỷ lệ các vụ án bị hủy, cải sửa không nhiều cho thấy chất lượng của việc áp dụng các quy định pháp luật trong quá trình xét xử của tòa án.

Tuy nhiên, việc áp dụng pháp luật trong quá trình xét xử của tòa án vẫn còn hạn chế, dẫn đến một số bản án bị hủy, sửa. Những hạn chế chủ yếu trong quá trình áp dụng pháp luật có thể kể đến như việc quyết định hình phạt không đúng (quá nặng; quá nhẹ; cho hưởng án treo không đúng...). Qua báo cáo thực hiện công tác xét xử, nghiên cứu các hồ sơ bị hủy, cải sửa vẫn còn một số trường hợp tòa án tuyên mức án chưa tương xứng với tính chất và mức độ của hành vi phạm tội. Bên cạnh đó, việc áp dụng pháp luật của các cơ quan xét xử trên địa bàn các đô thị khác nhau vẫn chưa có sự thống nhất.

Các cơ quan xét xử khác nhau cũng có những quan điểm liên quan đến trách nhiệm của nguyên đơn, bị đơn trong việc cung cấp hồ sơ phục vụ công tác xét xử vụ án khác nhau. Việc xét xử thiếu thống nhất làm ảnh hưởng đến quyền được xét xử đúng đắn và công bằng trước pháp luật của người dân, đồng thời làm ảnh hưởng đến quyền lợi của các bên liên quan.

2. Một số yếu tố ảnh hưởng đến việc tuân thủ và áp dụng pháp luật trong xét xử các vụ án vi phạm trật tự an toàn xã hội trên địa bàn đô thị loại I

Có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến việc thực hiện pháp luật trong xét xử các vụ án vi phạm trật tự an toàn xã hội. Bài viết đề cập đến một số yếu tố chính có ảnh hưởng trực tiếp đến việc tuân thủ và áp dụng pháp luật của tòa án.

- Năng lực thực thi nhiệm vụ của cán bộ thuộc các cơ quan tư pháp

Nghiên cứu các báo cáo thực thi nhiệm vụ của các cơ quan công quyền cho thấy, tình trạng thiếu số lượng, cơ cấu chất lượng, năng lực làm việc, phẩm chất đạo đức của đội ngũ cán bộ, công chức các cơ quan công quyền còn nhiều hạn chế. Theo báo cáo đánh giá của tòa án tại các đô thị loại I, ở nhiều địa phương, đội ngũ cán bộ tòa án, đặc biệt là đội ngũ thẩm phán chưa đáp ứng yêu cầu công việc. Nhiều thẩm phán do hạn chế về năng lực và tinh thần trách nhiệm dẫn đến tình trạng bỏ sót tình tiết quan trọng của vụ án, áp dụng hình phạt tù quá nặng hoặc quá nhẹ. "Trình độ năng lực của một bộ

phần Hội thẩm chưa theo kịp yêu cầu ngày càng cao của công tác xét xử. Các hội thẩm chủ yếu kiêm nhiệm, đa số hạn chế về kiến thức pháp lý nên thời gian giành cho việc nghiên cứu hồ sơ vụ án trước khi xét xử chưa nhiều. Việc đào tạo, bồi dưỡng cho đội ngũ Hội thẩm vẫn còn khiêm tốn nên cũng ảnh hưởng đến việc áp dụng hình phạt tù có thời hạn trong giải quyết các vụ án hình sự³¹.

- *Pháp luật về bảo đảm trật tự an toàn xã hội chưa hoàn thiện*

Hạn chế trong các quy định pháp luật liên quan đến hoạt động phòng, chống tội phạm. Các chuyên gia cho rằng, hiện một số quy định của Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung 2017) không còn phù hợp làm cho công tác điều tra, truy tố, xét xử bị “vướng” như Điều 260. Theo các chuyên gia, “Điều 260 Bộ luật Hình sự hiện hành đang thiếu quy định chuyển từ khung hình phạt này sang khung hình phạt khác trong cùng điều luật áp dụng. . . Nội dung quy phạm tại Điều 260 Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017) đang thiếu tính minh bạch với trường hợp chuyển khung (từ khung 1 sang khung 2; từ khung 2 sang khung 3)”³².

Hạn chế của các quy định pháp luật về hoạt động phòng, chống tệ nạn xã hội, các hành vi sai lệch xã hội khác. Hiện tại, theo ý kiến đánh giá các chuyên gia, “hệ thống các văn bản pháp luật của nhà nước về đấu tranh phòng chống tệ nạn xã hội chưa theo kịp với sự phát triển của xã hội, văn bản thiếu, văn bản lạc hậu, nhiều loại hình tệ nạn mới phát sinh không được điều chỉnh bởi quy phạm pháp luật”³³. Các quy định, định nghĩa về tệ nạn xã hội chưa bao quát, chưa phản ánh đúng thực tế. Ví dụ: mại dâm là hiện tượng diễn ra khá phổ biến, nhưng các định nghĩa về mại dâm hiện không “bao quát được các hành vi mới như: mua bán dâm giữa những người đồng tính, kích dục, khiêu dâm... gây khó khăn cho các cơ quan chức năng trong việc tổ chức phòng ngừa, ngăn chặn mại dâm trong các cơ sở kinh doanh dịch vụ”³⁴. . . Bên cạnh đó, các quy định pháp luật phòng, chống tai nạn, như tai nạn giao thông, phòng, chống cháy nổ tại khu dân cư, chung cư hay các cơ sở sản xuất, kinh doanh tồn tại nhiều bất cập.

3. Một số giải pháp nâng cao việc tuân thủ và áp dụng pháp luật trong xét xử các vụ án vi phạm trật tự an toàn xã hội trên địa bàn đô thị loại I

Để hệ thống tòa án các cấp trên địa bàn đô thị loại I có thể hạn chế tối đa số vụ án bị hủy, cải sửa, bảo đảm cho việc xét xử không làm oan sai người vô tội, không bỏ lọt tội phạm, xét xử thấu tình đạt lý, **cần thực hiện một số giải pháp** sau:

Thứ nhất, hoàn thiện hệ thống pháp luật bảo đảm trật tự an toàn xã hội

Để nâng cao hiệu quả việc thực hiện các quy định pháp luật về bảo đảm trật tự an toàn xã hội, quan trọng nhất là cần sửa đổi, bổ sung hoàn thiện các quy định pháp luật về bảo đảm trật tự an toàn xã hội. Theo đó, thời gian tới, Nhà nước cần xem xét đề hoàn thiện các quy định pháp luật sau:

- *Hoàn thiện các quy định pháp luật trong lĩnh vực phòng, chống tội phạm*

Trong lĩnh vực phòng, chống tội phạm, cần sớm hoàn thiện các quy định pháp lý cho hoạt động của cơ quan, lực lượng trực tiếp đấu tranh phòng, chống tội phạm, đặc biệt là các hoạt động mang tính nghiệp vụ hiện chưa được thể chế hóa bằng hệ thống các văn bản quy phạm pháp luật có hiệu lực cao (điển hình là các hoạt động nghiệp vụ của lực lượng công an). Cần sửa đổi theo hướng cụ thể hóa các quy định trong Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung 2017) và Bộ Luật Tố tụng hình sự năm 2015, tránh tình trạng khái quát khiến cho việc thực hiện pháp luật gặp khó khăn; nhanh chóng đưa ra các văn bản hướng dẫn thi hành các quy định trong Luật Hình sự và Luật Tố tụng hình sự³⁵. Theo đó, Ủy ban Thường vụ Quốc hội sớm ban hành văn bản giải thích, hướng dẫn những quy định trong Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017), các nghị quyết của Quốc hội hướng dẫn thi hành; tiếp tục chỉ đạo các cơ quan tư pháp Trung ương khẩn trương ban hành văn bản hướng dẫn áp dụng pháp luật theo thẩm quyền, nhất là đối với các đạo luật tư pháp mới để kịp thời phục vụ công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm và vi phạm pháp luật. Sớm ban hành các văn bản hướng dẫn, giải thích Luật Sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Giám định tư pháp năm 2020... Trước hết, cần

nghiên cứu sửa đổi, bổ sung, Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015, Luật Tổ chức Viện kiểm sát nhân dân năm 2014, Luật Tổ chức tòa án nhân dân năm 2014, Luật Tổ chức cơ quan điều tra hình sự năm 2015 và một số luật có liên quan đến các biện pháp phòng, chống tội phạm.

- Hoàn thiện các quy định pháp luật liên quan đến phòng, chống tệ nạn xã hội

Các tệ nạn xã hội như ma túy, mại dâm, mô tin dị đoan đang có xu hướng ngày càng tăng nhanh. Vì vậy, cần hoàn thiện các quy định pháp luật liên quan đến phòng, chống các tệ nạn xã hội này. Theo đó, cần ban hành quy chế phối hợp giữa cơ quan nhà nước trong chỉ đạo và thực hiện các nghị quyết, chương trình hành động về phòng, chống tội phạm, tệ nạn xã hội; quy định rõ trách nhiệm của cơ quan quản lý nhà nước, cũng như trách nhiệm của tổ chức xã hội được giao thực hiện nhiệm vụ phòng, chống tệ nạn xã hội. Bổ sung, hoàn thiện các quy định về phòng, chống tệ nạn xã hội; quy định về phòng cháy và chữa cháy; phòng, chống bạo lực gia đình để phù hợp với nội dung của các văn bản pháp luật khác, như Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017); Luật Sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Xử lý vi phạm hành chính năm 2020. rà soát, sửa đổi, bổ sung hoặc ban hành mới các văn bản quy phạm pháp luật, chính sách về phòng, chống mại dâm, HIV/AIDS và hỗ trợ hòa nhập cộng đồng cho người bán dâm.

- Hoàn thiện các quy định pháp luật liên quan đến bảo đảm trật tự an toàn giao thông, trật tự đô thị, trật tự công cộng

Đẩy nhanh tiến trình xây dựng, ban hành các văn bản quy phạm pháp luật thuộc Chương trình xây dựng văn bản quy phạm pháp luật của Bộ Công an. Trong quá trình xây dựng các văn bản quy phạm pháp luật về bảo đảm trật tự, an toàn giao thông, cần chú ý làm tốt công tác tổ chức, hướng dẫn nhân dân tham gia đóng góp ý kiến vào dự thảo văn bản quy phạm pháp luật.

Trên cơ sở Luật Giao thông đường bộ năm 2008, Luật Sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Giao thông đường thủy nội địa năm 2014 và các văn bản quy phạm pháp luật khác, Bộ Công an cần phối hợp với các bộ, ngành liên quan để nghiên

cứu, sửa đổi, bổ sung các quy định về hành lang an toàn giao thông, giao thông tĩnh, về đường ngang đường sắt, quản lý tăng cường giao thông công cộng, tổ chức giao thông và trách nhiệm của chính quyền cấp huyện, cấp xã, cũng như kinh phí bảo đảm trật tự, an toàn giao thông lâu dài. Trong định hướng sửa đổi, bổ sung pháp luật về trật tự, an toàn giao thông, cần chú trọng đến vấn đề hợp tác quốc tế, như chuyển giao công nghệ trong sản xuất, lắp ráp phương tiện, xây dựng hạ tầng phục vụ giao thông, đào tạo đội ngũ nhân viên hướng dẫn, cường chế giao thông.

- Hoàn thiện các quy định pháp luật về phòng cháy, chữa cháy, cứu hộ cứu nạn

Trong lĩnh vực phòng cháy chữa cháy, cứu hộ cứu nạn, cần sớm có quy định xác định rõ loại hình, quy mô của khu công nghiệp mới, thành lập đội phòng cháy chữa cháy chuyên trách, còn lại lập trung xây dựng, củng cố các đội phòng cháy chữa cháy cơ sở để giảm khó khăn cho các doanh nghiệp. Cùng với đó, cần bổ sung Luật Kinh doanh bất động sản năm 2014, trong đó quy định chủ đầu tư sau khi đã nghiệm thu công trình chung cư theo quy định của Luật Xây dựng, phải thông báo cho Sở Xây dựng để kiểm tra. Nếu đạt chuẩn, Sở Xây dựng ban hành văn bản xác nhận công trình đủ điều kiện đưa vào sử dụng mới được phép bàn giao nhà cho dân vào ở.

Thứ hai, nâng cao năng lực thực hiện pháp luật cho cán bộ tòa án và các cơ quan tư pháp khác trên địa bàn các đô thị loại I ở nước ta

Một là, hoàn thiện về số lượng, cơ cấu, cũng như nâng cao trình độ chuyên môn, phẩm chất đạo đức, năng lực, tinh thần trách nhiệm của đội ngũ cán bộ, công chức là biện pháp hiệu quả nâng cao mức độ tuân thủ, chấp hành pháp luật không chỉ của cơ quan công quyền, mà còn của người dân. Mục tiêu của nhóm giải pháp này là xây dựng các cơ quan bảo vệ pháp luật thật sự trong sạch, vững mạnh để làm tròn nhiệm vụ xung kích trên mặt trận giữ gìn trật tự an toàn xã hội.

Hai là, rà soát, đánh giá thực trạng năng lực của cơ quan điều tra, viện kiểm sát nhân dân, tòa án nhân dân các cấp, xây dựng đề án tổng thể khắc phục hạn chế, yếu kém và nâng cao một bước căn

bản năng lực các lực lượng này. Sau khi rà soát đánh giá cơ cấu, số lượng năng lực của đội ngũ cán bộ, cần tập trung chỉ đạo đổi mới công tác tổ chức, cán bộ theo hướng bố trí hợp lý cơ cấu số lượng nhân lực cho các cơ quan tư pháp và lực lượng chuyên trách. Bảo đảm sự chỉ đạo tập trung, thống nhất, hướng về cơ sở; tổ chức đào tạo, đào tạo lại đội ngũ cán bộ, đổi mới cơ chế phối hợp thực hiện nhiệm vụ giữa các cơ quan đơn vị theo tinh thần Nghị quyết số 49-NQ/TW ngày 02/6/2005 của Bộ Chính trị về chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020 và Nghị quyết số 30c/NQ-CP ngày 08/11/2011 của Chính phủ về Ban hành Chương trình cải cách nền hành chính quốc gia giai đoạn 2011 - 2020⁷¹.

Để làm tốt công tác cán bộ, cần quan tâm thực hiện tốt công tác tuyển dụng, bố trí đánh giá cán bộ. Cụ thể hóa và thực hiện nghiêm các tiêu chuẩn trong công tác tuyển dụng, bố trí đánh giá cán bộ công chức. Trên thực tế, do thiếu những cơ sở, tiêu chí đánh giá cán bộ, công chức nên khâu tuyển dụng, đánh giá bố trí, sử dụng cán bộ, công chức còn tồn tại nhiều yếu kém. Điều này ảnh hưởng không nhỏ đến việc nâng phẩm chất năng lực trong thực thi công vụ của cán bộ, công chức. Trong công tác tuyển dụng, tiêu chí đánh giá cán bộ cần đề cao chuẩn mực, đạo đức nghề nghiệp, đồng thời cụ thể hóa các tiêu chí chuẩn mực này để đo lường và vận dụng vào đánh giá cán bộ trong thực tế. Điều này giúp ngăn chặn tình trạng tham ô, tham nhũng, hách dịch, cửa quyền, đồng thời loại bỏ tình trạng bỏ nhiệm đánh giá cán bộ không sát thực tế dẫn đến nhiều tiêu cực.

Ba là, hoàn thiện pháp luật về cán bộ tư pháp nhằm tạo cơ sở pháp lý cho việc nâng cao ý thức pháp luật của cán bộ tư pháp trong thực thi công vụ. Các cơ quan có thẩm quyền cần tập trung hoàn thiện quy định pháp luật về tuyển dụng, sử dụng, đào tạo, bồi dưỡng, đánh giá cán bộ tư pháp theo hướng đề cao trách nhiệm của cán bộ lãnh đạo, quản lý, quyền tương ứng với nghĩa vụ; lợi ích gắn liền trách nhiệm; thưởng và phạt nghiêm minh để tất cả cán bộ tư pháp được đặt trong chế độ kiểm tra, sàng lọc công bằng giữa công và tội, giữa tôn vinh, đãi ngộ, trọng dụng với sa thải, trừng phạt và hoàn thiện những quy

định về thủ tục hành chính trong hoạt động tư pháp để tránh sự sách nhiễu, phiền hà công dân.

Bên cạnh đó, để nâng cao hiệu quả tuân thủ và áp dụng pháp luật trong xét xử các vụ án vi phạm trật tự an toàn xã hội, cần tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin đối với tòa án trên địa bàn các đô thị loại 1. Thời gian tới, việc ứng dụng công nghệ thông tin vào các hoạt động của tòa án tiếp tục được tăng cường, tập trung vào nâng cấp hạ tầng công nghệ thông tin. Từ đó, hạn chế đến mức thấp nhất những hạn chế trong hoạt động tuân thủ và áp dụng pháp luật trong xét xử các vụ án liên quan đến bảo đảm trật tự an toàn xã hội trên địa bàn các đô thị loại I ở nước ta. □

⁷¹ Công thông tin điện tử Đoàn đại biểu quốc hội tỉnh Thừa Thiên Huế. Báo cáo giám sát “Công tác xét xử, giải quyết các vụ án quá hạn, án tồn đọng, kéo dài trên địa bàn tỉnh Thừa Thiên Huế”, <http://dbqh.thuathienhue.gov.vn/thong-tin/tid/Bao-cao-Giam-sat-Cong-tac-xet-xu-giai-quyet-cac-vu-an-qua-han-an-ton-dong-keo-dai-tren-dia-ban-tinh-Thua-Thien-Hue/newsid/F6726A41-EA65-4CD3-B96C-A76F01006A84/cid/A94FDEA1-71A9-4FE1-9BCF-A6F9008601FA>, truy cập tháng 4/2020

⁷² Nguyễn Thành Chung, *Áp dụng hình phạt tù có thời hạn theo pháp luật hình sự Việt Nam từ thực tiễn tỉnh Quảng Ninh*, Luận văn thạc sĩ, 2008, tr.55-56

⁷³ Lê Văn Súa, “Một vài bất cập từ thực tiễn áp dụng Điều 260 và khoản 3 Điều 29 BLHS năm 2015”, <https://moj.gov.vn/ql/tintuc/Pages/nghien-cuu-trao-doi.aspx?ItemID=2444>, truy cập tháng 5/2019

⁷⁴ Trần Đại Quang, Nguyễn Xuân Yêm, *Quản lý nhà nước về an ninh quốc gia, trật tự an toàn xã hội*, Nxb Công an nhân dân, 2013, tr.452

⁷⁵ Hoàn thiện pháp luật về phòng chống mại dâm, <http://www.dangeongsan.vn/day-manh-cai-cach-tu-phap-va-hoat-dong-tu-phap/duong-loi-chinh-sach/can-hoan-thien-chinh-sach-phap-luat-ve-phong-chong-mai-dam-348815.html>, truy cập tháng 5/2019

⁷⁶ “Hoàn thiện pháp luật về phòng chống tội phạm”, <http://www.nhandan.com.vn/phapluat/item/12112802-.html>, truy cập tháng 5/2019

⁷⁷ Trần Minh Tôn, “Quan điểm và giải pháp chiến lược phòng, chống tội phạm thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước”, <http://www.taphecongson.org.vn/Home/Nghien-cuu-1-raodoi/2014/29352/Quan-diem-va-giai-phap-chien-luoc-phong-chong-toi-pham-thoi.aspx>, truy cập tháng 4/2019